

Guimerà el ressorgir Medieval

TEXT I FOTOGRAFIES
CARLOS GUTIÉRREZ I OLGA CANALS, PERIODISTES I ESCRITORS

POCS POBLES CONSERVEN TAN VIVA LA MEMÒRIA DEL PASSAT COM GUIMERÀ. ENTRE EL SEU PATRIMONI ES TROBEN LES RESTES DE LA TORRE DE VIGILÀNCIA, L'ESGLÉSIA, EL NUCLI URBÀ, DOS MONESTIRS CISTERCENCOS I UNA HISTÒRIA REMEMORADA CADA MES D'AGOST AMB L'ESCFENIFICACIÓ D'UN MERCAT MEDIEVAL

Entre els carrers s'escolta el martellejar dels ferrers i el so d'un llaüt a la distància. Les converses, els riures i els crits inunden tot l'ambient. Són els ressons d'un passat llunyà que a Guimerà, millor que en cap altre lloc, es fa present cada mes d'agost amb l'esfenificació d'un mercat medieval que rememora la vida de fa segles al poble.

Aquesta petita localitat de la comarca de l'Urgell, a la província de Lleida, va arri-

bar a comptabilitzar 174 focs al segle XIV, el que podria equivaler a uns 700 habitants, i comptà amb el favor del rei Jaume II, que li atorgà el privilegi de celebrar un mercat setmanal.

Segles després, cada racó del poble amaga l'essència d'aquest passat. El nucli urbà de Guimerà conserva un clar aire medieval. Situat al marge dret del riu Corb, al seu curs mitjà, les cases s'aferran a la muntanya i s'adapten al pendent per arribar fins al cim,

coronat per la torre de l'antic castell -que encara resta en peu- i l'església gòtica. Aquests dos elements, clars símbols del poder d'abans, són els que dibuixen la silueta inconfusible del poble.

El castell és la construcció més antiga de la que disposa el poble, doncs ja apareix esmentat en un document de l'any 1077, en el qual se cita entre els límits del castell de l'Ametlla. Aquesta és la primera menció segura que es coneix del castell. Existeix

XXXXXXXX

XXXXXXXX

també un altre document datat entre els anys 1038 i 1058 on resta reflexat que Ramon Berenguer I i Almodis, comtes de Barcelona, cediren unes terres a Miró Foguet i al seu nebot Bernat Llop situades al terme municipal de Forés, que afrontava a la seva part nord amb el terme de castri Gimeranis. Malgrat això, la veracitat del document ha estat posada en dubte.

LA TORRE I EL CASTELL

Passejant per aquesta petita localitat, hom pot percebre els canvis -alguns molt clars i altres més subtils- que mostren que l'estat actual de la població és el resultat d'un pausat creixement durant segles i d'una adaptació constant al medi i a les necessitats pròpies de cada època històrica. De fet, s'han establert quatre fases de construcció del poble, corresponents a diferents períodes. A la prime-

ra, compresa entre els segles XI i XII, es va aixecar la torre de vigilància a la part més alta de la muntanya, com a element defensiu i de comunicacions, vinculat directament a la xarxa de frontera que els cristians establiren en la seva progressió cap al sud-oest. A la torre li va seguir el castell, que tenia l'objectiu de reforçar aquest control de pas del riu Corb i dels moviments per la vall.

S'ha documentat que el castell va ser possessió de la família Cervelló des del segle XII i no va ser fins a la segona meitat d'aquest quan va passar a mans de la línia secundària dels Alemany. Al segle XIV el casament de Francesca Alemany amb Felip de Castre va fer que el castell passés als Castre i després als Pinós, quan Felip IV de Castre i Alemany va morir sense descendència directa i la seva germana va ser hereva. Ja

a l'any 1663, Guimerà s'incorporà a les possessions del duc d'Híjar després d'un lliament i de que Felip II concedís el 1599 el títol de Comte de Guimerà a Gaspar Galceran de Castre-Pinós, que va morir sense descendència, sent hereva la seva germana Francesca de Pinós i Fenollet, casada amb el duc d'Híjar.

Durant segles, hi va haver importants èpoques de prosperitat, però totes elles es van truncar definitivament amb la primera guerra carlista (1834-1840), que va provocar una greu destrucció de la fortalesa, utilitzada amb fins militars, i va marcar l'inici d'un procés d'espoliació que es va allargar fins l'any 1971, quan el castell va passar a mans de la Diputació de Lleida. En 1973 i 1984 es van efectuar unes primeres obres de consolidació i reforç de l'estructura de la torre, i tres posteriors campanyes d'ex-

cavació arqueològica, realitzades entre 1990 i 1999, van servir per conèixer millor el conjunt en la seva totalitat.

Els treballs van permetre descobrir la planta baixa del castell, amb els seus diferents departaments, que en alguns casos arribaven a conservar murs de fins dos metres d'alçada. Es van trobar, entre altres coses, materials d'època baix medieval, sobretot de ceràmica reduïda, les rajoles del paviment del castell, l'escala noble que dona accés a la primera planta, diversos cubs i una cisterna. A més, es va poder diferenciar entre el primer castell romànic (segles XI-XII), els límits de la posterior fortalesa gòtica (segles XIV-XV), les modificacions dels segles XVI-XVIII i les darreres remodelacions que va sofrir (segles XIX i XX).

Gràcies a les excavacions els arqueòlegs van constatar que el territori estava habitat des de molts segles abans de la construcció de la fortalesa. A més de restes romanes, damunt de la roca natural on s'instal·la el conjunt, hi havia un estrat d'època ibèrica. Es van localitzar restes d'un mur cronològicament datat entre els segles III i II AC., que s'ubicava per sota del nivell de preparació del paviment, per compensar la part baixa de la roca i aconseguir un sòl pla, i es descobriren també dos grafitis a la part interna dels murs d'elevació, amb una figura antropomorfa molt esquemàtica i un rectangle partit per línies horitzontals i verticals.

TROBALLE D'INTERÈS

Sens dubte, va ser la torre de

vigilància l'element que visualment més canvis va sofrir en la seva fisonomia pels treballs d'excavació i conservació. Construïda en els segles XI-XII i assentada directament damunt la roca, es troba al costat de les restes de la fortificació. Amb planta circular, té aproximadament 20 metres d'alçada i un diàmetre exterior de 8,75 metres; els murs tenen un gruix de 2,4 metres, i es van aprimant a la part superior de la torre. Aquesta torre de vigilància presentava, abans dels treballs, un aspecte completament diferent a l'actual, doncs es trobava partida verticalment i sols la meitat restava en peu, romanent al descobert tot el seu interior. A fi de consolidar la seva estructura es va dur a terme una remodelació, no exempta de polèmica -com

XXXXXXXX

XXXXXXXX

sol passar en aquests casos que va portar a aixecar una nova torre cilíndrica a l'interior de l'original amb l'objectiu de donar accés a la seva part alta, convertida en un privilegiat mirador damunt la vall. Aquesta nova estructura va despullar a la torre del seu insòlit aspecte original, amb una clara essència medieval, i a més va portar a col·locar una voluminosa escala metàl·lica a l'exterior per donar accés al primer pis.

En aquest primer pis es on ja es trobava originàriament la porta d'entrada de la torre, a uns 6,5 metres del terra i mirant cap al sud-oest. El pis tenia una alçada de cinc metres, i era una mica més baix que el que es trobava just damunt, cobert per una cúpula. A la planta baixa es va trobar un espai en forma de con al qual se li van poder

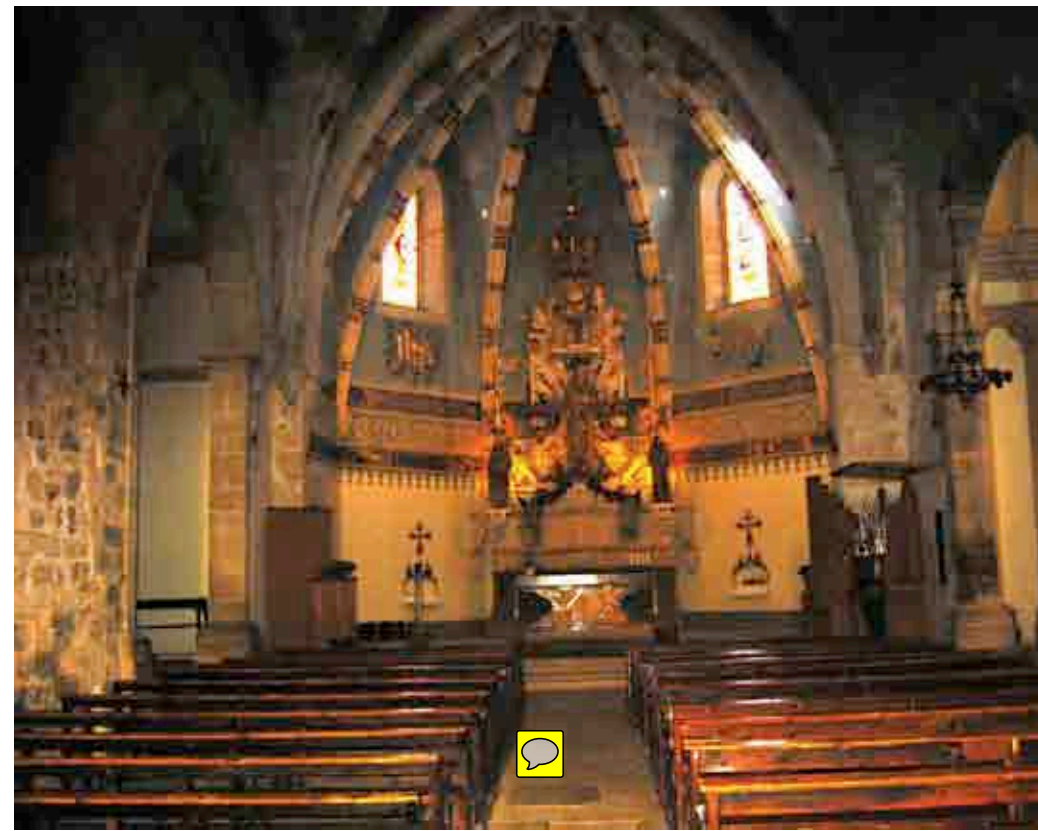
donar diferents aplicacions. Sembla ser que entre els usos del castell es van comptar el de la fortificació militar, residència senyorial i, més endavant i fins la seva destrucció, el d'edifici relacionat amb l'explotació agropecuària de l'entorn, malgrat que durant molt de temps no va arribar a perdre del tot la seva funció militar, participant en diverses conteses entre els segles XIV i XIX.

En aquest cas, les pedres i despulls que havien anat cobrint durant anys l'interior de la torre i els voltants van permetre que alguns elements, més enllà de perdre's, es perpetuessin a través dels anys. Una de les construccions més antigues que s'han trobat després de la torre de vigilància és una estructura pentagonal fortificada, datada al segle XII. Està formada per tres

espais separats per dos murs i té recobert l'interior amb grans fragments de pedra i argamassa. Aquesta estructura pentagonal podria correspondre's a una construcció de caràcter residencial i es toca en la seva part oest amb una torre quadrangular.

Una de les troballes més importants al perímetre exterior del castell va ser la rampa zigzaguejant que hi donava accés. La conservació d'alguns trams va permetre reconstruir el seu recorregut original i recuperar els trams on s'havia perdut. L'estructura d'aquest traçat correspon al segle XVI, però un anterior camí medieval estava fet amb terra premsada que s'adaptava als canvis de la roca.

Per altra banda, diversos capitells romans trobats a la rectoria i en algunes cases del poble, datats entre els

XXXXXXXX

segles XI i XIII, semblen confirmar que a prop del castell, a la part alta de la muntanya, hi va haver una primitiva església romànica. Malgrat que s'ha fet molt difícil trobar més restes, alguns documents semblen confirmar aquesta teoria. Se sap que l'any 1154, l'arquebisbe de Tarragona Bernat Tort va reestructurar els límits de la seva arxidiòcesi i va reclamar l'arxiprestat de Sant Martí a la diòcesi de Vic. La seva petició es va veure corresposta per una butlla del papa Anastasi IV en què Guimerà sortia com una de les parròquies que anaven a passar a mans de l'Església tarragonina.

No va ser fins al segle XIV quan es va construir la nova església gòtica, a partir de l'any 1326. Aquest edifici pertany a la segona fase constructiva del poble (segles XIII

i XIV) i juntament amb ell va néixer també la muralla que l'unia amb el castell i algunes cases del nucli medieval de Guimerà.

NOU CENTRE RELIGIÓS

Des de lluny ja sorprèn la robustesa de l'edifici gòtic, que comparteix la zona més privilegiada del poble amb la torre, però un cop a prop, després de pujar per una infinitat de petits carrers empinats i encarant el darrer tram d'escaleres que duen fins a la plaça, és quan aquest monument es mostra en tota la seva magnitud. L'església cobreix els límits de la petita plaça, s'encaixa entre les cases i la muralla, i imponent i sòbria, despullada de qualsevol indicatiu de presuntuositat, contempla el pas dels segles.

La construcció de l'església de Santa Maria, al segle

XIV, va ser promoguda en un moment de fort creixement per Guerau Alemany de Cervelló i la seva dona, Guevara de Rocabertí, senyors de Guimerà entre 1325 i 1343. Els capitells de la portalada reafirmen al datació al segle XIV i entre els escuts esculpits hi ha els de la família Alemany i Rocabertí. A la part superior del campanar, de base quadrada i adossat a l'esquerra de la façana, hi ha l'escut dels Castre-Pinós. A jutjar per la cronologia que aporta i per altres elements, es podria concloure que es va trigar un segle en finalitzar el campanar.

L'interior de Santa Maria, amb planta de creu llatina, ha sofert més modificacions que l'exterior. No obstant, molts elements revesteixen un interès important, com la capella de Sant Joan. Situada en un

ser la seva obra més monumental i un dels retaules més grans de l'època, amb unes dimensions de 7,30 metres d'alçada per 5,24 d'amplada; tot un mèrit si es té en compte que a Ramon de Mur no se li coneixien deixebles, i solia treballar sol. El retaule es va desmuntar a causa d'unes obres de reconstrucció de l'absis l'any 1865 i va romandre guardat fins que es va recuperar i va ser dut al Museu Episcopal de Vic. De les 32 taules originals es conserven 23, i en elles es pot observar l'estil de Ramon de Mur, emmarcat en un moviment gòtic català que es caracteritzava per l'elegància en les formes, l'ús abundant i destacat de colors i la desaparició del típic color daurat que s'utilitzava en els fons.

Un altre cop fora de l'església, des de la plaça, es percep el castell, una mica més alt, i el portal del vescomte d'Évol (segle XVI), anomenat així perquè damunt del portal hi ha l'escut de la família. Aquest té al centre les pinyes dels Pinós, a la dreta la barra dels So, en referència al vescomte, Felip de Galceran de Castre Pinós i So, i a l'esquerra les barres catalanes com a símbol de família d'origen reial i l'estrella dels Castre.

La construcció de la nova església gòtica, que substituïa a l'anterior romànica, va fer necessari reestructurar la vella muralla que tancava el poble i ampliar els trams a fi de poder unir el castell amb una primitiva torre de base quadrada que serviria per a la vigilància i l'església. Amb aquesta ampliació, i per poder obrir el portal ja esmentat, es va projectar una rampa que pujava des de la plaça, doncs ens trobem davant un desnivell considerable. Per subjectar aquest camí es van construir tres arcades en el nivell de la plaça de les que el primer arc sembla ori-

ginal. Al seu interior hi ha un sepulcre gòtic amb diferents escuts: al centre l'àguila de la família Aguiló, acompanyada de quatre escuts amb torres, corresponents als Bellpuig. Els altres dos arcs no conserven tota la seva estructura primigènia, doncs han estat reconstruïts i aprofitats amb funcions decoratives. En un d'ells hi ha una estela funerària, datada a meitat segle XII. Sembla que podria pertànyer a l'antic cementiri de la població. La disposició de les darreres pedres de la tercera arcada indiquen que probablement aquestes continuaven, teoria que sembla possible per un document que indica que quan es va construir la capella de Sant Sebastià (1792) es van trobar amb que no hi havia prou pedres per fer l'arcada, i van decidir agafar-les dels arcs de la plaça de l'església.

En relació a la construcció del portal d'Évol, inclús està documentat que els jurats de Guimerà van cedir una casa a un veí a fi de poder enderrocar la seva i aixecar justament en aquest lloc el nou tram de muralla que estava projectat.

EL NUCLI MEDIEVAL

Guimerà va arribar a tenir nou portals que envoltaven la vila, cosa que sorprèn en un poble tan petit. Els escuts que es conserven damunt d'alguns d'ells són una aportació important per establir la seva cronologia. En els portals d'Orient i de Tàrrega hi ha l'escut dels Alemany-Pinós, amb el símbol d'ala dels Alemany i les pinyes dels Pinós. Aquests portals d'entrada va ser construïts durant els segles XIII i XIV amb motiu de l'enllaç d'un dels barons que més temps va governar, Bernat Galceran de Pinós, amb Aldonça de Castre i Alemany, l'any 1378.

L'ampliació del poble i de les muralles que el tancaven va tenir lloc en una tercera fase constructiva del poble, entre els segles XV i XVIII, motivada pel creixement demogràfic. En aquest nou període les cases van anar ocupant la vessant, baixant des de la part alta fins al riu. El centre es va desplaçar des del castell i l'església cap a l'anomenada plaça Major, formant-se un nou nucli medieval.

L'ambient resultat d'aquesta expansió perviu

entre els carrerons intrincats de Guimerà. Totes ells són estrets i tortuosos i intenten, zigzaguejant, arribar al cim de la muntanya que han colonitzat. Caminant entre ells dona la sensació de que el temps s'ha aturat. Un arc, una font, unes escales desiguals... són elements que formen part d'aquest paisatge i creen racons que sorprenden, entre la pedra i un silenci que es fa còmplice. I amb els carrers, les cases, que en algunes ocasions tenen passos elevats que les comuniquen. Les seves velles parets de pedra s'agafen al vessant. Moltes tenen façana en dos carrers; a causa del desnivell, la part anterior sol tenir més d'un pis, mentre que la posterior només té un nivell. Algunes de les cases guarden, com un tresor ocult, part de la memòria de Guimerà, doncs conserven en els baixos arcs gòtics i escuts heràldics del segle XIV. Són vestigis que permeten confirmar de nou l'existència d'un nucli medieval ampliat. Al carrer de les Piques, un d'aquests vestigis es fa visible, doncs una antiga portalada conserva encara tres escuts heràldics, perta-

XXXXXXXX

dels laterals, data del segle XIV i acusa els estralls que va causar un sisme el 2 de febrer del 1428 i que es va deixar notar a gran part de Catalunya, provocant destrosses generalitzades. En 1440 es van fer obres de reconstrucció i s'esculpiren dos escuts; un d'ells concernia als senyors de Pinós, senyors de Guimerà en aquell moment, i en l'altre encara s'aprecien les lletres Su, que farien referència a Antoni de Su, que probable-

ment financaria les obres de reconstrucció de la capella.

Actualment, en l'altar es pot admirar un retaule de pedra dels anys 40 del segle passat, que per encàrrec del rector de la parròquia va fer Josep Mª Jujol, deixeble d'Antoni Gaudí. I si aquest retaule és espectacular i d'un important valor, també ho era el retaule gòtic realitzat per Ramon de Mur entre 1402 i 1412, una peça clau dins de la pintura gòtica catalana. Va

XXXXXXXX

XXXXXXXX

nyents als Alemany, als Castre i als Rocabertí.

Entre els carrers i les cases, molt a prop de la plaça Major, destaca la capella de Sant Esteve, que juntament amb la plaça que tenia davant, va ser un dels centres neuràlgics del poble. Encara que l'edifici actual no té res a veure amb l'original, encara es conserven unes poques restes de la primera construcció gòtica, aixecada al costat de l'antic hospital, cap a l'any 1326. Tot i que es creia que no quedaven vestigis originals, en una restauració es va trobar un escut de la família Alemany on l'ala típica de la seva heràldica apareix també a l'església i els portals.

Tot això dona a entendre

que les obres de la capella van coincidir parcialment en el temps amb les de l'església. De fet, apareix entre les obligacions establertes en la seva fundació la de resar per l'ànima del difunt Guerau Alemany i la seva dona Guevara de Rocabertí, impulsors de la creació de l'església.

MONESTIRS DEL CISTER

Però el patrimoni de Guimerà no es conserva en la seva totalitat dins del nucli urbà. Joan Duch, doctor en història i un dels màxims difusors del patrimoni de la vila, remarca que el poble té importants restes del Cister que cal donar a conèixer i que no es pot estar d'acord amb el fet que només formin la coneguda Ruta del Cister els monestirs de Poblet, Santes Creus i Vallbona de les Monges.

A dos quilòmetres de Guimerà es troba el monestir de Santa Maria de la Bovera, origen del qual es remunta a la

segona meitat del segle XII. Proper al monestir de Vallbona i al del Pedregal (Talladell, Tàrraga), probablement s'hagi de buscar els inicis de la Bovera al període d'estabilització de la Reconquesta en unes terres que durant molts anys van ser frontereres entre àrabs i cristians. En aquest escenari i circumstàncies es va produir una important repoblació encapçalada per l'orde del Cister.

Com en molts altres casos, no manca a la Bovera una llegenda que narra la suposada trobada miraculosa d'una imatge de la Verge i que justifica l'emplaçament i construcció del monestir. La tradició situa aquest fet excepcional a l'Alta Edat Mitja, i explica que un pastor va descobrir la Verge de la Bovera mentre pasturava els seus bous a prop d'una alzina, a la fusta de la qual es van atorgar virtuts curatives.

Els fets, més enllà d'aquestes històries tan típiques a

l'edat mitjana, mostren que l'existència del monestir de la Bovera ja apareixia mencionada l'any 1195 en el testament del cavaller Pere de Tàrraga. Segons consta, va ser ell qui el va fundar i el va posar -amb la seva filla Elisenda de Tàrraga com abadesa- sota la protecció de Vallbona de les Monges. Com aquest, altres monestirs cistercencs de l'Urgell, situats a les valls dels rius Maldanell, Ondara i el mateix Corb es van desenvolupar al voltant de Vallbona.

Més endavant, amb la direcció de l'abadessa Agnès de Guimerà, en l'any 1237, la comunitat va demanar permís al papa Gregori IX per buscar un millor emplaçament, ja que la pobresa i la manca d'aigua que es patia a la Bovera feien molt difícil la supervivència. Un nou monestir cistercenc, el de Santa Maria de Vallsanta, es va començar a construir a la zona baixa de la vall, al costat del riu Corb. Una part de les monges de la Bovera van ser traslladades al Ber-

guedà, on es va crear la comunitat de Valldaura d'Olvan i la resta van ocupar Vallsanta un cop acabat d'edificar, seguint sota la direcció d'Agnès de Guimerà.

Santa Maria de la Bovera i les antigues dependències monacals van passar a convertir-se en un santuari, que encara perviu. L'actual conjunt del santuari, d'estil barroc, té l'església, una casa i diverses dependències habilitades per fer menjars. Tot això complementat per una espectacular panoràmica de les terres de la comarca de l'Urgell. De l'antic monestir cistercenc es conserven algunes estructures com la base d'un edifici rectangular que correspondria a una dependència del monestir i un porxo situat al nord d'aquest edifici. Està compost per quatre arcs suportats per cinc columnes, però no s'ha pogut determinar si originàriament hi havia més. El conjunt podria haver format part del porxo d'una galeria única que serviria d'atri dels edificis

medievals. Els capitells tenen esculpits escuts heràldics dels Alemany, senyors de Guimerà des del segle XII fins al XIV.

Un cop van finalitzar les obres de Santa Maria de Vallsanta, la comunitat restant a la Bovera, amb 23 religioses, es va traslladar al nou emplaçament. Això va ocórrer cap a l'any 1246 i aquest nou centre monacal estaria ocupat fins l'any 1589, quan es va clausurar definitivament, sent traslladades les tres religioses que hi romanien al monestir del Pedregal, a prop de Tàrraga. L'abat de Poblet, Francesc Oliver de Boteller, va prendre aquesta decisió després de veure la situació de penúria en que vivien les religioses i segurament considerant les directrius del recent Concili de Trento. Com molts altres, Vallsanta no va sobreviure al segle XVII, quan el transcendental concili va resoldre que els monestirs que no aconseguissin formar pobles al seu voltant haurien de ser abandonats per raons de seguretat.

XXXXXXXX

XXXXXXXX

DESPRÉS DE L'ABANDONAMENT

Les restes de Santa Maria de Vallsanta es troben molt a prop de Guimerà, just al costat de la carretera. La seva estructura, en avançat estat ruïnós, s'assembla a un espectre del passat ressorgit entre el paisatge més típic de la comarca.

La mala herba avança per l'interior de l'església gòtica, l'edifici que millor es distingeix. Tenia la base quadrangular amb l'absis triangular, un fet lligat a l'orde del Cister. La paret de l'absis estava buidada, per donar cabuda a capelles radials.

Les restes que queden de

l'església permeten entreveure l'incipient ús de l'arc ogival, de la volta de creueria i dels arcbotants, així com d'uns finestrals gòtics que deixaven entrar la llum amb generositat a través dels seus vitralls. Però tot i la presència del gòtic, Vallsanta es va projectar sota els principis del romànic, com mostren algunes restes que sembla que permeten parlar d'una primera construcció romànica, des de la porta lateral semienterrada fins a un escut dels Cervelló, que reporta una cronologia pròxima al segle XII.

Si bé es creu saber on estaria ubicat el claustre,

no existeix plena seguretat de que s'arribés a construir, malgrat ser una peça clau en un monestir cistercenc. De fet, no es cita en un inventari de 1436, raó que fa pensar que aquest claustre no va existir mai, però tanmateix està documentat un llegat de Jaume I per a la seva construcció en 1272. Per aclarir aquesta i altres teories, i conèixer les dependències que poden romandre ocultes a Vallsanta, serien necessaris nous treballs sobre el terreny que, alhora que llancesin més llum, servissin per consolidar aquestes valuoses restes cistercenques.

XXXXXXXX

Per comptar amb el suport suficient per fer-ho, és important donar a conèixer el patrimoni de Guimerà, cosa que s'ha aconseguit principalment amb l'escenificació, any rere any, d'un mercat medieval. Durant els dies 12 i 13 del mes d'agost se celebrarà la dotzena edició d'una celebració que s'ha convertit en una de les més reconegudes de tot Catalunya i que no para de créixer. Els carrers del poble són l'escenari ideal per celebrar un mercat de productes artesans on es poden rememorar antics oficis i tot això s'anima amb espectacles de carrer. Tot això es comple-

menta amb visites guiades al poble, exposicions i una representació piromusical per la qual cada any s'escull un tema històric relacionat amb la vila.

Encara que potser el més interessant sigui que el mercat medieval no és només una representació contemporània, sinó una mirada al passat i un record a un poble que a base d'esforços va sobreviure en un medi hostil, i al qual es deu l'actual Guimerà, amb un creixement que, tot i ser moderat, ha superat ja els límits del riu i s'estén per l'altre costat de la vall. Va ser a aquest poble a qui el propi rei Jaume II,

a petició de Ramon Alemany, senyor de la vila, va concedir el juny de 1294 el privilegi de realitzar un mercat setmanal a perpetuïtat.

Més de 700 anys després, el mercat reneix cada mes d'agost, i amb ell l'essència medieval d'un poble que va viure moments d'esplendor i de decadència, que va comptar amb dos monestirs cistercencs i que va aguantar, impertorbable, el pas dels anys, per permetre'ns acostar fins als seus carrers i escoltar entre el seu habitual silenci els ressons d'un passat llunyà que en Guimerà, millor que en cap altre lloc, es fa present dia a dia.